

Edice a materiály

PANENSTVÍ
Filmový manuskript

Vítězslav Nezval

Hlavní osoby: Adolf, Julie, Její otec, Její muž, Hilda, Její muž, Vozka, Andělíčkářka, Dívka, Mladý muž, Karbaníci, lékaři, manikýrky, krejčí, číšník, služka.

Jednoho podzimního večera se ubíral za veliké plískanice podle trati mladý muž, jehož lakové boty promočené blátem svědčily o tom, že je to patrně znamenitý tanečník charlestonu, avšak velmi lehkomyslný cestující, jehož necesér je spíše elegantní nežli užitečný.

Hodinky na jeho ruce, na něž pohleděl právě ve chvíli, kdy projel kolem něho rychlík, stály, a jsa řádně promočen, měl radost, když spatřil několik kroků před sebou světýlko strážního domku.

Utíraje šátkem z okna dešťové kapky, snažil se uhádnouti, kolik ukazují nástěnné hodiny, a spatřil staršího muže, skloněného nad stolem a prohlízejícího zvětšovací sklem součástky rozmontovaného radiového aparátu.

Bylo půl deváté.

Adolf zaklepal na okno.

Zřízenec byl tak zabrán do své titěrné práce, že teprve po druhém zaklepaní, neodkládaje z ruky lupu, přistoupil k oknu řka:

— Kdo mne to obtěžuje!

— Dostihnu ještě vlak? otázal se Adolf.

Když dostal zápornou odpověď, požádal zřízence, aby mu dovolil osušiti se trochu pod jeho střechem.

Zanedlouho je ze zmoklé slepice hezký mladý muž, jenž se zhlíží marnivě v zrcátku a jenž používá desíti lahviček a kelímků, nedělaje si nic z toho, že se mu zřízenec směje řka:

— Vy jste ještě horší než moje dcera.

Tatík, vida tolik lahviček, je zvědav, nemá-li Adolf něco proti revmatismu.

— Tady je lahvička whisky!

— A tady něco pro ukrácení dlouhé chvíle!

Tatík vytáhl ze stolku karty, dělaje z nich vějíř:

— Dcera přinese něco k jídlu, přespíte tady do rána, ať si prší! Zabrali se do svého mariáše, od něhož odcházel Adolf ke kamnům narovnávatí svůj schnoucí plášť, zatímco tatík léčil whisky svůj revmatismus.

Z této zábavy je vyrušila Julie, vstoupivši do místnosti s železničářskou čepičkou na hlavě a s holeněmi v ruce, přes niž byl přehozen železničářský kabát.

Jakmile spatřila Adolfa, sundala si čapku, pod níž měla vlasy nakroucené kolem ondulačních sponek, jsouc v rozpacích a uklonila se.

Adolf vstal omlouvaje se, že je bez kabátu. Avšak Julie připomenuvši otci, že je čas, aby šel do služby, vklouzla do vedlejšího pokoje, sundávajíc sponky a rozčesávajíc si vlasy.

Zatímco se obouval tatík do holení, oblékl si Adolf kabát a zapálil si cigaretu.

Při odchodu, bera si s sebou whisky, veliký kus chleba a sýr, uváděje Julii ve stud svou žravostí, nakázal jí tatík, aby připravila Adolfovi večeři a jeho lože, a rozloučil se s Adolfem.

Mezi dveřmi mu řekla Julie:

– Celou noc nezamhouřím strachem oka. Bojím se cizích lidí!

Ale tatík se smál a málem se urazil:

– Ten nekrade, hloupá!

A skutečně, za chvíli se přesvědčila Julie o svém omylu. Adolf seděl za stolem a dával dohromady radiový přístroj, na nějž byl po jeho příchodu stařík zapomněl. Řekl:

– Slečno, je mi líto, že vám působím nepohodlí. Chtěla jste jít už asi spát. Ale věřte, že jsem Vašemu otci velmi zavázán za to, že mne nenechal v dešti, a Vám, že mne nevyženete!

Julie přinášela příbory a Adolf byl překvapen, s jakou kulturou je před něho klade. Prosil ji:

– Bude mi smutno, když mne necháte jíst samotného.

Ale Julie si nedala říci. Usmála se a naklonivši se za skříň vyňala žehlicí prkno, napjala je přes dvě židle a jala se žehlití Adolfův plášť. Při každém pohybu rukou bylo viděti jejich krásu, jako je viděti krásu rukou při tanci.

Adolf sledoval tyto ruce s obdivem a rozkoší. Řekl:

– Jak se vám odměním! Kdybyste přijela do města, ukázal bych vám všechna jeho kouzla, Avšak, vy jste asi šťastna.

Pak vyňal Adolf ze svého kufříčku několik ilustrovaných časopisů, jimiž si patrně krátil cestu, a listoval v nich s Julií, jež byla stále ještě v rozpacích. Pak vyňal lahvičku s parfémem Kalifornský mák a řekl:

– Velmi vás prosím, abyste si vzala ode mne na památku tento parfém, který se vám podobá.

Julie se zarděla. A zatímco Adolf natáčel starodávný gramofon prohlížeje desky, přiběhla k němu Julie se slovy:

– Pane, to jsou kuplety, které se líbí mému otci. Chcete-li hrát, mám jiné desky.

Poklekla ke skříni, z jejíž nejspodnější zásuvky vyňala několik desek, zatímco pozoroval Adolf krásné linie jejího ohnutého těla a jejích nohou.

Pak spustila gramofon. Bylo to Soul Blues.

Nyní při hudbě bylo viděti, že ztratila své rozpaky. Sama usedla naproti Adolfovi, jenž se jí díval do očí. Pohlédla do jeho tváře, avšak hudba končila. Přistoupivši ke gramofonu, zastavila jeho otáčení. Adolf ji vzal za ruku. Pohleděla mu do očí, lehce se uklonila řkouc:

– Dobrou noc.

Vzala do náruče peřiny a odešla do vedlejšího pokoje, zamknuvši za sebou.

Adolf uspořádal věci ve svém kufříku, zamkl ho a přistoupil k oknu.

Venku byla veliká vichřice. Koruny stromů se dotýkaly, zaplétající se do sebe. Déšť stékal po okně, kolem něhož projížděl vlak. Adolf si zapálil cigaretu.

Julie se zatím ukládala k spánku. Polosvléknuta rozestýlala své lože.

Náhle se Adolf prudce obrátil. V jeho pokoji zvonil telefon. Julie přehodivši přes sebe župan, zaklepala na dveře a vstoupila. Když chvíli volala do telefonu, aniž se jí byl kdo ozval, řekla:

— Vichřicí nastal patrně dotek drátů.

Jala se uzemňovati vedení, přidržujíc si jednou rukou župan. Adolf stál těsně vedle ní. Když chtěla odejít, řekl:

— Ale nyní mne nenecháte o samotě. Jinak se budu domnívati, že se tajně mrzíte z mé přítomnosti. Proč mi nedovolíte, abych se vám díval do očí. Máte ze mne strach a je mi to líto.

Julie, chvějíc se, pravila:

— Nebojím se vás, pane, vím, že mi neublížíte, avšak je noc a já opravdu nevím, zdali je dobře, že jsem tu s vámi sama.

V jejích očích byly nyní slzy. Chtěla říci dobrou noc, avšak zajikla se. Adolf ji obejmul a v jejích očích byla nyní hrůza, prosba a opojení. Pak je náhle přivřela a dala se líbat. Se zavřenýma očima šeptala nesrozumitelná slova, ještě i potom, když její ruce visely bezvládně z lože, zatímco nad ní byl strop se vzorečky a zatímco líbal Adolf její bosé nohy. Pak ho hladila po tvářích a přála si náhle dlouhého styku s jeho očima, dotýkajíc se sama jeho úst a nyní již okoušejíc rozkoše, a pak s hlavou na jeho rameni polozahalena dýmem jeho cigarety. Říkala:

— Miluji vás a vy mi odejdete. Řekla jsem otci, že se vás bojím, ale ne, já vás miluji a vy se nikdy nevrátíte.

Adolf, upokojuje ji polibky, opakoval stále:

— Avšak chci, abyste byla nyní hodně šťastná. Vzpomínka na vaši krásu mne bude činiti stále nešťastným. Chtěl bych, abych nemusil nikdy od vás odejít.

Pak usnul v její náruči a Julie, nezamhouřivši oka, po celou zbývající noc pozorovala, kterak dýchá, zapisujíc si do duše všechny mimovolné pohyby jeho úst.

Když ráno osaměla a když její otec dal lampičkou signál k odjezdu, seděla u okna, plačíc do šátečku politém jeho voňavkou, a mávala jím dlouho za vlakem, jenž odvezl jejího jednodenního hosta.

II

Kolem otáčecích dveří se soustřeďuje velkoměsto. Všecky pohyby se prolínají spěchajícím chodcům, směr se tu kříží, dějí se tu podivuhodná shledání, známí procházejí kolem sebe bez pozdravu nepoznávající se.

Adolf vchází otáčecími dveřmi do pánského krejčovského salónu. Nějaký otlý muž stojí před krejčím, jenž mu bere míru. Je patrně lechtivý, směje se a trochu se stydí za svou tloušťku, říká:

— Mám raději jednořadové sako, avšak moje žena si přeje dvouřadový kabát. Dělá to člověka štíhlejší, a drahý pane, manželství s pohodlím se dobře nesnáší.

Adolf svléká kabát, z jehož kapsy vyňal papíry, dopisy a účty, jež odkládá na stůl. Přitom mu upadla na zem fotografie ženy a krejčí, sehnuv se pro ni, otázal se Adolfa s úsměvem:

— Nu a kolik řad knoflíků se líbí vaší paní.

— Vidáváme se nejčastěji bez knoflíků. Ostatně vy víte, že já zůstanu navždycky svoboděn, tím spíše, že jsou moji přátelé ženatí. Tlustému pánovi se líbí zřejmě tato

filosofie, neboť propuká nyní v smích, při němž se všecek zakuckává a slzí. Vzápětí však umlkne, neboť poznává na fotografii, již položil krejčí na hromádku Adolfových papírů vedle mód, svou ženu.

Adolf je již obléknut a odchází, aniž zpozoroval, že tlustý pán ho následuje ke dveřím, oděn v kabát bez rukávů a třesa se hněvem. Již nemá zájmu o dvouřadové sako. Táže se na Adolfovo jméno krejčího a zapisuje si jeho adresu. Pak ho vidíme klopýtat v otáčecích dveřích.

III

Zatím dáma, jejíž fotografie ji prozradila manželovi, je v masérském salónu. Seznamujeme se po kouscích s její krásou: manikúra, pedikúra, ledové obklady, zbytečné chloupky... Je to rozkošnice, poněkud afektovaná a roztomilá k masérkám, které jsou jejími polodůvěrníci. Jedna z nich právě hlásí:

— Pan manžel je dole a čeká na vás velmi netrpělivě, milostivá paní!

— Ať počká!

Avšak tlustý pán by chtěl vysvětlení. Vpadne do kabiny, křičí, slzí, chtěl by rozsápat nevěrnou krásu své ženy, jež vstává, ukazuje mu prstem na dveře říkajíc:

— Milý příteli, nevěříš-li mně, že jde o naprostý omyl, vyprošuji si, abys odešel, a buď jist, že zažádám o rozvod.

A vzápětí je manžel na kolenou a ozdobuje ruku své paní krásným šperkem, zatímco masérky před kabinou vyměňují mezi sebou významné pohledy.

IV

Adolf je ve své koupelně a dokončuje holení. Nikterak si nezadá v pečlivosti pěstění své krásy s dámou z fotografie.

V

Zatímco Julie sedí ve strážním domku u okna, všecka zabrána pohledem na cár papíru, jenž leží na kolejkách a točí se ve větru, zvětšuje se do nestvůrných rozměrů jako v pomalém snu, stává se jejím vlastním pláštěm. Pak ho náhle roztrhají kola jedoucího vlaku. Vedle ní na stolečku jde naprázdno gramofon. Její otec říká:

— Julie, nikdy jsi nebyla tak zapomnětlivou jako teď. Práce stojí, ty nemluvíš a jen se stále díváš z okna.

A když odešel, Julie pláče.

VI

Adolf s Hildou (s dámou z fotografie). V zrcadle je vidět jejich polibek, jež vystřídá Adolf cigaretou. Hilda mu ji bere a vrací ho polibkům. V zrcadle je vidět, jak jdou, a pak jejich hlavy v horizontální poloze, jež vyjadřují průběh rozkoše, jež se proměňuje ve zděšení při zaznění zvonku. Hilda:

Můj muž!

Polonahá běží do koupelny a Adolf, rychle se ustrojiv, podává jí její šaty.

Byl to jen listonoš, jenž přinesl Adolfovi psaní od Julie. Je kratinké.

Vím, že se nikdy nevrátíte, a přece, já vás volám. Neodvážuji se zemřít, avšak není možno, abych přivedla na svět dítě, abych zabila otce, ach, jak jsem bezradná! Hýčkám je v sobě a loučím se s ním, avšak můj život, i když nezemru, je u konce. Nevím, proč vám to píši, ničeho od vás nežádám, a jen protože nemám nikoho, komu bych se mohla svěřit, odvážila jsem se k těmto řádkům, protože mi bude jistě lehčeji, mám-li jistotu, že jste si na mne vzpomněl.

Julie

Adolf nemá dosti času, aby byl příliš smuten, neboť Hilda, jakmile poznala za dveřmi koupelny, že nejde o jejího muže, přichází k Adolfovi se smíchem. Adolf se dívá na hodinky. Hilda:

– Muž čeká u divadla.

– Co mu řekneš, kde jsi byla?

U milence.

Oba se smějí a Adolf říká:

– Nepovídej.

VII

Thlustý pán se dívá na hodinky před divadelní pokladnou. Je nervózní, avšak Hilda už přichází.

– Kde jsi byla?

– U milence!

Tento žert se líbí tlustému pánovi. Je spokojen. Směje se a říká:

– Nepovídej...

VIII

Juliin otec sedí v hospůdce a hraje karty s několika železničáři. Vyhrává a je spokojen. Jeden ze spoluhráčů, jenž byl patrně nejvíc obehán, se podívá závistivě po jeho banku a říká jízlivě:

– To je dceři na věno?

Tatík neví, co by si myslil.

– Nechej mou dceru na pokoji, ty hubo!

– Já myslil, že ti odjela za ženichem.

Nyní to bere tatík jako žert, vždyť Julie odešla ráno ke strýci. Avšak závistník popichuje dále:

– Nu a co ten pán, co u vás přespal, já myslil, že...

Po těchto slovech ztratil tatík trpělivost. Vrhel se na zlomyslníka, povalil ho na zem a dal mu co proto. Hodil mezi spoluhráče svůj bank a odešel se slovy:

– Kdo se dotkne cti mé dcery, je nadosmrti mým nepřítelem.

IX

Julie stála přede dveřmi anděličkářky před obrázkem Marie Pomocné. Je odhodlána, a přece váhá dotknouti se kliky. Snad čeká na nějaký zázrak? Ale ulička je pustá a stmívá se. Avšak jakmile stojí tváří tvář anděličkářce, jejímu bezcitně sladkému

pohledu, je zděšena a pláče. Pro ni není útechou, když jí dodává andělíčkářka odvahu ubezpečením, že hřích, jehož se dopouští, páchají všechny ženy. Strašné prostředí necitelnosti a špíny se jí zdá být horší smrti. Andělíčkářka žádá předem peníze a vidouc, že je Julie velmi nezkušená, vyláká na ní náušnice.

X

Právě v tom okamžiku stojí Adolf u poštovního okénka, odesílaje peníze. Vedle něho stojí hezká dívka. Koketují spolu a Adolf by k ní byl zcela jistě přistoupil, kdyby ho byl nepředěšel jakýsi mladík, jenž vyplňoval opodál nějaký poštovní blanket a jenž byl patrně jejím přítelem.

XI

Julie se podrobuje operaci. Její tvář vyjadřuje nesmírnou bolest. Kdosi ve vedlejším pokoji si zacpává uši. A její duch se oddává bez logiky blouznění, jehož středem je její láska. Vidí v duchu déšť, jenž prší na obrovskou, šíleně rychle se otáčející gramofonovou desku, přes niž projíždějí kola vlaku rozdrcující peřinu, zatímco v uších jí drnčí telefon. Toto blouznění se prolíná ve tvář andělíčkářky, jež ji hladí strašnou rukou, která okamžik předtím spáchala vraždu. Pak jí pomáhá při oblékání a Julie, ještě všechna v mrákotách, odchází.

XII

Tentokrát, ačkoliv je už večer, strážní domek je beze světla. Tatík sedí opilý nad stolem a trhá bankovky, jež poslal kdosi z města jeho dceři. Bolest a alkohol obestírají ho halucinacemi. Vidí rozšklebené tváře posmívajících se lidí. Vidí jízlivé oči posměváčků, kteří na něho ukazují prstem. Chce zahnat tuto hrůzu novým douškem alkoholu, potácí se, prchá, pronásledován vidinami myší.

XIII

Julie kráčí po silnici. Její krok je těžký, postava zborcená. Jejích sil už je namále. Usedá a spíše klesá na kraji silnice. V její tváři je vysílení a zoufalství. Tu a tam s mihne automobilový reflektor, jež by se chtěla zachytit, ubohá dívka. Pak míjí kolem ní hrubý, nákladní vůz, na němž jsou sudy. Koně jdou zvolna, takže vztýčivši se několika kroky Julie ho dostihne. Přes hrubou tvář vozky se odhodlá k prosbě. Pak sedí vedle něho svíjejíc se bolestí a nutíc se do úsměvu na jeho hrubé žerty. Chvillemi přecházejí přes její oči mrákoty, takže vidí vše v nejasných, splývavých konturách. Vozku rozněcuje její krása a bezbrannost... Přitáhne ji k sobě a svírá přes její zděšený pohled. Posledními silami se mu chce Julie vyrvati z náruče, avšak je příliš slabá, a vzápětí cítí jeho strašná, páchnoucí ústa na své tváři. Koně ucítivše, že nikdo neodrží opatě, jdou šikmo, takže povoz zaplňuje celou silnici. Právě, když by se bylo již málem podařilo vozkovi znásilniti Julii, osvětlí automobilový reflektor její výkřik. Z automobilu vystupuje mladý muž, aby se přesvědčil, proč je silnice zastavena. Spatří vozku

a křičící dívku. Zprvu na něho volá, pak se s ním pustí do zápasu. V okamžiku, kdy se mu ho podaří srazit k zemi, je bodnut do prsou. Přes toto své těžké zranění dovleče polomrtvou dívku do automobilu a z jeho rozhalených prsou vytéká krev. Pak se rozjede směrem k městu.

XIV

Adolf stojí u espresa s dívkou, s níž koketoval u poštovního okénka, a smějí se. Opodál stojí tlustý pán, manžel Hildy, a měří si ho hněvivým pohledem. Přistupuje k espresu a objednává si kávu. Pára syčí a přikryje obraz.

XV

Na operačním stole leží záchránce Juliin, zatímco ona sedí přikrčena v čekárně. Lékaři vyvažují své nástroje, nasazují poraněnému masku. Kapky vodovodu měří čas. Do čekárny přichází lékař. Julie k němu přistoupí s otázkou po stavu nemocného. Lékař pokrčuje rameny. Poranění je zlé. Julie pláče. Chtěla by dovnitř. Sestra ji utěšuje. Přes čekárnu přejde kněz. Poraněný dodýchává. Přivázejí tryskem dýchací aparát. Slabé pohyby na přístroji, jenž zaznamenává srdeční tepy. Lékař volá sestru:

— Veliká ztráta krve! Zavolejte někoho na transfúzi.

Julie prosí, aby ji přijali, avšak lékař se tomu brání, vida její zemdlenost a slabost. Avšak čas kvapí. Každá vteřina urychluje nebezpečí poraněného. Julii nezáleží na vlastním životě. Nezbývá, než aby přijali její oběť.

Julie je v operačním sále. Vidí tvář svého záchránce. Je bledá, chladná, krásná. Provedou transfúzi. Julie omdlává. Vodovod odměřuje čas.